

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання
історичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор НН інституту історії, права
та міжнародних відносин
Ю.В. Подрез Ю.В. Подрез
«02» вересня 2024 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ І СХІДНОЇ ЄВРОПИ**

**Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 032 Історія та археологія
Освітньо-професійна програма Історія та археологія**

**Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мова навчання українська**

Погоджено науково-методичною
комісією НН інституту історії, права та
міжнародних відносин
«02» вересня 2024 р.

Голова Моцак С.І., кандидат
педагогічних наук, доцент

Суми – 2024

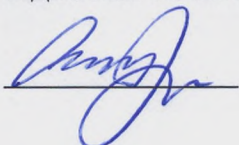
Розробник:

Михтуненко В.В., кандидат історичних наук, ст.викладач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін
Протокол № 1 від «30» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри

Моцак С.І., к. пед. н., доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 8	Бакалавр	Обов'язкова
		Рік підготовки:
3-й		
Семестр		
Загальна кількість годин - 240		5-й; 6-й.
		Лекції
		48 год.
		Практичні, семінарські
		60 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		128 год.
		Консультації:
	4 год.	
	Вид контролю: залік	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Історія Центральної і Східної Європи» є фундаментальною історичною дисципліною. Метою вивчення навчальна дисципліна «Історія Центральної та Східної Європи» є формування цілісних, узагальнених знань з історії слов'янських народів Нового та Новітнього часу, усвідомлення взаємозв'язку та взаємозалежності певних історичних явищ, закономірностей загального розвитку людської цивілізації в Центральній та Східній Європі, ролі в ньому об'єктивного й суб'єктивного чинників.

Особливого значення в програмному матеріалі «Історія Центральної і Східної Європи» надається зв'язку його з конкретними подіями, бо обмеженість відповідного досвіду студентів потребує постійного аналізу життєвих вражень, що створювалися в історичних медіа-текстах. Програмою передбачено також формування культурологічних знань студентів, вивчення основ духовної культури суспільства, що сприяють розвиткові спостережливості, критичного мислення, самостійності в висловлюваннях, творчості та активності.

Навчальна дисципліна «Історія Центральної і Східної Європи» входить до переліку обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми (цикл професійної підготовки).

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності**, а саме: Здатність розв'язувати спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі історії та археології або у процесі навчання, здійснювати аналіз історичних явищ і подій, що передбачає застосування теорій та методів історичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних і спеціальних компетентностей**:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 10. Здатність працювати в команді.

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК 13. Здатність аналізувати події і процеси національної історії у загальноєвропейському та загальносвітовому контекстах.

СК 14. Здатність визначати місце України у світових та загальноєвропейських процесах і місце Сумщини у загальноукраїнських процесах.

Навчання спрямоване на комплексну реалізацію практичної, когнітивно-освітньої, професійної та виховної мети, а саме:

- *практична мета:* формування у студентів когнітивної, соціокультурної, професійної компетентності; виробити у здобувачів вміння аналізувати й узагальнювати історичний матеріал, оцінювати найважливіші події та явища слов'янської історії в контексті світової;

- *когнітивно-освітня мета:* вивчення основних закономірностей та особливих тенденцій соціально-економічного, політичного та культурного розвитку слов'янських народів з другої половини ХІХ ст. до сьогодення в контексті основних напрямів розвитку людської цивілізації;

- *професійна мета:* формування вміння використовувати знання з історії слов'янських народів в практичній діяльності вчителя історії, здатності творчо використовувати їх в оцінці сучасних світових політичних процесів, критичного й толерантного ставлення до різних точок зору на історію, поваги до історії та культури слов'янських народів.;

- *виховна мета:* формування культурологічних знань студентів, вивчення основ духовної культури суспільства, що сприяють розвиткові спостережливості, критичного мислення, самостійності в висловлюваннях, гуманістичного та загальнокультурного світогляду, патріотичної свідомості.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Виходячи з методологічних та пропедевтичних функцій дисципліни «Історія Центральної і Східної Європи» її вивченню передуює опанування навчальних дисциплін: Історія середніх віків, Нова історія країн Європи та Америки. Навпаки, опанування історії країн Центральної і Східної Європи є передумовою успішного вивчення інших історичних дисциплін.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 15. Аналізувати та пояснювати суспільні явища, процеси й тенденції у державі та світі, концепцію сталого розвитку людства.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів (V семестр)

Поточний контроль							ІНДЗ	Разом	Загальна сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7			100
Поточний контроль									
8	8	8	8	8	8	8	19	75	
Контроль самостійної роботи									
4	4	3	3	3	4	4	-	25	

Розподіл балів (VI семестр)

Поточний контроль						ІНДЗ	Разом	Загальна сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6			100
Поточний контроль								
8	8	8	8	8	8	27	75	
Контроль самостійної роботи								
4	4	4	4	4	5	-	25	

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання здобувачами вищої освіти всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального матеріалу шляхом поточного та підсумкового контролю.

Оцінювання знань здобувачів з навчальної дисципліни «Історія Центральної і Східної Європи» здійснюється шляхом проведення контрольних заходів, які включають поточний, підсумковий модульний, підсумковий семестровий контроль. Рівень навчальних досягнень здобувачів оцінюється за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль передбачає усні відповіді здобувачів на теоретичні питання семінарських занять, виконання тестових завдань та самостійних робіт.

Підсумковий модульний контроль передбачає виконання контрольних робіт змістового модулю.

Підсумковий контроль. Формою підсумкового контролю є залік.

Особливу увагу при опануванні змісту навчальної дисципліни «Історія Центральної і Східної Європи» приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **56 балів (48 балів в VI семестрі):** участь у семінарах – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань.

- **19 балів (27 балів в VI семестрі):** підготовка індивідуального творчого завдання (презентації, рейтингів керівників, історичної передвиборчої компанії, слоганів правління тощо).

- **25 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка рефератів, есе тощо.

Разом – 100 балів.

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universitytet/edusci/normatyvno-pravovabaza>).

Перезарахування результатів здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених освітньою програмою.

Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її

окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені цією робочою програмою.

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
8	Здобувач вищої освіти у повному обсязі опрацював матеріал (на належному рівні сформовані знання); упевнено оперує набутими знаннями; аналізує їх, робить власні висновки, здатен відповісти на питання, яке вимагає критичного мислення.
6	Здобувач вищої освіти достатньо повно володіє матеріалом (на достатньому рівні сформовані знання та вміння); аналізує його, робить відповідні висновки, уміє логічно висловити своє ставлення до отриманої інформації. Може відповісти на додаткове питання.
4	Здобувач вищої освіти достатньо повно володіє матеріалом (на достатньому рівні сформовані знання), може дати відповідь на додаткове питання у межах вивченої теми. Однак, не може навести приклад при розкритті змісту певного поняття
2	Здобувач вищої освіти не засвоїв всього програмового матеріалу, допускає незначні помилки, відповідає невпевнено, не завжди адекватно використовує терміни та поняття.
1	Здобувач вищої освіти не засвоїв значної частини програмового матеріалу, допускає суттєві помилки, не володіє поняттєвим апаратом
0	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд. Відсутність на занятті.

4.2 Критерії оцінювання рівня теоретичної та практичної підготовки студента

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	<ul style="list-style-type: none"> - студент упевнено оперує обсягом навчального матеріалу і застосовує його для розв'язання проблем; - самостійно оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; - може характеризувати та аналізувати історичну інформацію; - співвідносити події та процеси за періодами на основі наукової періодизації історичної науки; - знає історіографію розглядуваних проблем; - студент виявляє творчі здібності, вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати матеріал, наводити чисельні приклади; - вільно користується тематичними картами; - розуміє основні тенденції розвитку історичних проблем слов'янства;
82 - 89	<ul style="list-style-type: none"> - студент загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - студент робить незначні помилки, користуючись картою; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи; - дає загальну характеристику подій (причини, наслідки, значення); - встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними;
74 - 81	<ul style="list-style-type: none"> - студент загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - студент робить незначні помилки, користуючись картою; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи; - не достатньо повно дає характеристику подій (причини, наслідки, значення); - на посередньому рівні встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними;
64 - 73	<ul style="list-style-type: none"> - студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки;

	<ul style="list-style-type: none"> - визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; - може дати стисло характеристику окремої постаті; - слабо орієнтується за картами;
60 - 63	<ul style="list-style-type: none"> - студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; - визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; - може дати стисло характеристику окремої постаті; - слабо орієнтується за картами;
35-59	<p>коли студент дуже слабо володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події;</p> <ul style="list-style-type: none"> - впізнає постать чи подію лише за детальним описом; - не визнає послідовності подій; - відсутні навички роботи з картами; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні “так – ні”);
1 - 34	<ul style="list-style-type: none"> - коли студент зовсім не володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події; - не впізнає постать чи подію; - не визнає послідовності подій; - відсутні навички роботи з картами; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні “так – ні”);

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Історія Центральної і Східної Європи» можуть бути:

- усне опитування. Здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;
- тестові завдання. Тести – це спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь;
- самостійні роботи. Здійснюється за допомогою письмових робіт. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);
- проектні завдання. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань; розв'язання кейсів, ситуативних завдань.
- контрольна робота залікового модуля (залік).

Засоби діагностики результатів навчання мають на меті критичне мислення, комплексне розв'язання проблем, оригінальність, креативність, міркування та створення ідей, комунікативні навички та навички самоорганізації, вміння працювати з інформацією.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності.

Питання для самоконтролю:

1. Еволюція Російського самодержавства XIX ст. - на початку XX ст.
2. Криза феодалізму й реформа 1861 року.
3. Російська імперія в системі міжнародних відносин в XIX ст. - на початку XX ст.
4. Революція 1905-1907 рр.: причини, передумови, наслідки.
5. Столипінська аграрна реформа.
6. Росія в Першій світовій війні.
7. Лютнева революція 1917 року. Розпад Російської імперії.
8. Участь південнослов'янських народів в революції 1848 року
9. Значення російсько-турецької війни 1877 –1878 рр. для звільнення від поневолення балканських слов'янських народів.
10. Участь слов'янських держав у Балканських війнах 1912 –1913 рр.
11. Становище македонців у складі Туреччини на початку XX ст. Їх доля після Балканських війн.
12. Отримання незалежності Сербським князівством, проголошення королівства, внутрішньополітична боротьба в останній чверті XIX – на початку XX ст.
13. Зародження і розвиток ідеї чехословакізму.
14. Роль бана Єлачича в отриманні автономних прав хорватами.
15. Наслідки поразки повстання 1863 р. в Королівстві Польському.
16. Роль О. Батенберга у становленні Болгарського князівства.
17. Державний переворот 1903 р. та його наслідки для Сербії.
18. Позиція Ю. Пілсудського по національному питанню напередодні і під час Першої світової війни.
19. Громадянська війна у Росії - причини, хід, наслідки.
20. Внутрішня політика після громадянської війни. Нова економічна політика та її наслідки. Зовнішня політика Росії після звершення Громадянської війни.
21. Політика Колективізації та індустріалізації - причини та наслідки.
22. Події 1937-1938 рр. – причини та наслідки.
23. Зовнішня політика СРСР у 30 рр. XX ст. СРСР та конфлікти у Європі та на Далекому Сході. СРСР та Друга світова війна. 1941-1945.
24. Відродження Польської держави після Першої Світової війни. Радянсько- польська війна 1920 р причини та наслідки.
25. Польща та Друга світова війна. Наслідки Другої світової війни для Польщі.

26. Створення Чехословаччини після Першої Світової війни. Внутрішня та зовнішня політика Чехословацької Республіки у 20-30-х рр. ХХ ст.
27. Мюнхінські угоди та їх наслідки для Чехословаччини. Чехословаччина та Друга світова війна. Наслідки Другої світової війни для Чехословаччини.
28. Внутрішня та зовнішня політика Болгарії у 20-30-х рр. ХХ ст. Особливості соціально - економічного розвитку.
29. Болгарія та Друга світова війна. Наслідки Другої світової війни для Болгарії.
30. Внутрішня та зовнішня політика Югославії у 20-30-х рр. ХХ ст. Особливості соціально - економічного розвитку.
31. Югославія та Друга світова війна. Наслідки Другої світової війни для Югославії.
32. СРСР після Другої світової війни. Економічне та міжнародне становище.
33. Особливості економічного та політичного розвитку СРСР у 1945-1953 рр.
34. Економічний та політичний розвиток СРСР у 1954-1964 рр.
35. ХХ з'їзд та його наслідки.
36. «Політика нормалізації» й розгортання громадського опозиційного руху в Чехословаччині.
37. Радянсько-югославський конфлікт 1948 р.
38. Серпневий путч 1991 р. та розпад СРСР.
39. Ера Е. Герека. Влада і суспільство Польщі в кризові моменти.
40. Російсько-чеченські війни.
41. Основні етапи загострення відносин між Сербією та Косово.
42. Політична криза в Сербії восени 2002 року «Бульдозерна революція» в Белграді.
43. Створення та робота Міжнародного кримінального трибуналу по колишній Югославії
44. Проблема Косово і її вирішення на внутрішньому та міжнародному рівнях.
45. Міжетнічна війна в Югославії (90-і роки ХХ ст.).
46. «Катинська трагедія» 1940 р.
47. Політика «шокової терапії» в Польщі
48. Гельсінська спілка та слов'янські країни
49. СРСР в Міжнародних відносинах 1954-1964рр. Карибська криза та її наслідки
50. Перебудова в СРСР та її наслідки.

51. Економічний та політичний розвиток Польщі у 1989- 2020 рр.

52. Особливості економічного та політичного розвитку Чехії та Словаччини у 1993-2018 рр.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Історія Центральної і Східної Європи» складається з двох модулів, в яких висвітлюються вузлові питання історичного розвитку народів Центральної та Східної Європи з II пол. XIX ст. до сьогодення на основі всебічного аналізу історичних джерел, вивчення історіографічної бази, опрацювання понятійного апарату. Важлива увага зосереджена на означенні передумов до формування самостійних національних держав регіону, визначенні особливостей їх соціально-економічної та політичної структури, рис матеріальної та духовної культури в Новітній час.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

МОДУЛЬ 1. СЛОВ'ЯНСЬКІ НАРОДИ У ПЕРІОД ПЕРЕХОДУ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ЄВРОПИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.

Тема 1. Російська імперія в період 1860 – 1917-х рр.

Зростання опозиційних настроїв в російському суспільстві. Селянський рух. Коливання політичного курсу Олександра II. Проблеми реалізації реформ 60-70-х рр. Соціально-політична криза на межі 70–80-х рр. XIX ст. М.Т. Лоріс-Меліков та його програма. Вбивство Олександра II. «Цар-визволитель» в оцінках істориків та сучасників. Спроба модернізації Росії. Олександр III і Маніфест про непорушність самодержавства. Міністерство М.П. Ігнатієва. Курс уряду на контрреформи. Микола II і проведення консервативно-охоронної політики. Російсько-японська війна 1904 - 1905 рр. Реалізація аграрної реформи П.А. Столипіна. Революція лютого 1917р. Події Жовтня 1917 р.

Тема 2. Польща у другій половині XIX – на початку XX ст.

Польські землі у другій половині XIX ст. у складі Австро-Угорщини. Економічний розвиток та соціальні зміни у польському суспільстві Королівства Галичини і Лодомерії. Польські землі у другій половині XIX ст. у складі Німецької імперії. Економічний розвиток та соціальні зміни у

Великому князівству Познанському. «Культуркампф» – боротьба за культуру 1871–1878 рр. Суспільно-політичні програми і рухи. Німецька колонізація. «Гаката». Діяльність Олександра Вельопольського. Січневе повстання 1863–1864 рр., його значення та наслідки. Відображення повстання у мистецтві та свідомості поляків. Польська еміграція. Ідея органічної праці. Суспільно-політичні програми і рухи. Революція 1905–1907 рр. в Росії і на польських землях. Розвиток освіти, науки і культури. Польські землі у роки Першої світової війни. Передумови, хід та цивілізаційна спадщина Першої світової війни 1914–1918 рр. Формування польських воєнізованих організацій. Польські легіони Юзефа Пілсудського. Бойові дії на території польських земель. Життя в окупації. Польське питання на міжнародній арені. Шлях до відновлення незалежності Польської Республіки. Версальська система.

Тема 3. Чеські землі та Словаччина у другій половині XIX – на початку XX ст.

Перетворення чеських земель в «промислому майстерню» Австро-Угорщини. Національний рух і політична ситуація в Чехії на рубежі століть. Посилення чеських елементів в державному управлінні. Національно-політична боротьба в 80-90 рр. XIX ст. Виникнення нових партій. Політична діяльність І. Масарика. Чеська соціал-демократія. Чеські землі напередодні Першої світової війни. Політична криза Австро-Угорщини і позиція чеської правлячої еліти. Введення загального виборчого права (1907 р.). Вибори в парламент 1907 року і їх підсумки. Склад нового парламенту. Парламентська криза 1908 р. Неославізм. Зовнішньополітична орієнтація чеської буржуазії. Антивоєнний рух в чеських землях. Політична ситуація в Словаччині після придушення угорської революції. «Слов'янство і світ майбутнього» Л. Штура. Новий етап словацького національного руху в 1860-х рр. «Меморандум словацького народу» і його вимоги. Підстава Словацької Матиці. Словацьке громадський рух в умовах мадяризації. Стара і Нова школи. Словацькі землі в кінці XIX - початку XX ст. Збереження аграрного характеру економіки. Масова еміграція словаків. Слабкість міської інфраструктури. Підйом робітничого руху в Словаччині на початку XX ст. Словацька соціал-демократія. Національний рух в Словаччині напередодні Першої світової війни. Нові політичні течії. Словацька національна партія. Католицьке перебіг. Ліберальне рух. «Гласисти».

Тема 4. Сербія та Чорногорія у другій половині XIX – на початку XX ст.

Створення Балканського союзу. Регентство і Конституція Сербії 1869 р. Східний криза 1875-1878 рр. Сербо-турецькі війни. Визнання незалежності сербської держави. Основні проблеми розвитку Сербії в 1878-1914 рр. Радикальний рух і становлення політичних партій в Сербії. Криза режиму короля Мілана Обреновича. Конституція 1888 р Радикали при владі. Правління Олександра Обреновича (1893-1903). Економічна і політична ситуація в королівстві Сербія. Внутрішня і зовнішня політика Сербії в 1903-1914 рр. Соціалістичні ідеї в Сербії. Соціал-демократія і початок робочого руху. Чорногорія в 1878-1914 рр. Внутрішня і зовнішня політика князя Миколи. Сербія та Чорногорія в Балканських війнах 1912-1913 рр.

Тема 5. Болгарія та Македонія в 1878 – 1912 рр. Балканські війни.

Князівство Болгарія та Східна Румелія в 1879-1885 рр. Політичне життя в Князівстві. Протистояння лібералів і консерваторів. «Режим повноважень» 1881-1883 рр. Перегрупування політичних сил в Князівстві. Східна Румелія в 1879-1885 рр. Процес об'єднання Східної Румелії з Князівством Болгарія. Оформлення Балканського союзу. Берлінський договір 1878 року і положення македонців в складі Османської Туреччини. «Болгарський криза» 1886-1887 рр. Внутрішньо- і зовнішньополітичне становище Болгарії в 1887-1908 рр. Зміцнення її суверенітету. Проголошення незалежності Болгарії. Економічний розвиток Болгарії в 1878-1912 рр. Створення Македонської революційної організації. Іллінденське повстання 1903 р. Мюрцштегські реформи. Болгарія в Балканських війнах 1912-1913 рр. Македонія в роки «младотурецької» революції та Балканських воєн.

Тема 6. Південнослов'янські землі під владою Австро-Угорщини

Реформи 50-х-60-х рр. в Австрійській імперії і Хорватія. Хорвато-угорська угода 1868 р. Ліберальні перетворення 1870-х рр. в Хорватії. Правління бана Куен-Хедерварі і наступ реакції (1883-1903 рр.). Хорватія напередодні першої світової війни.

Тема 7. Слов'янські народи в Першій світовій війні

Болгарія, Сербія і Чорногорія напередодні Першої світової війни (військово-політичні та економічні наслідки Балканських воєн). Балканська політика Росії напередодні війни. Вбивство Сараєво і початок Першої світової війни в умовах кризової дипломатії. Участь у війні Болгарії, Сербії і Чорногорії. Югославські землі Австро-Угорщини в умовах війни. Створення об'єднаного югославського держави. Підсумки війни для Болгарії та Королівства СХС.

МОДУЛЬ 2. СЛОВ'ЯНСЬКІ КРАЇНИ У НОВІТНІЙ ПЕРІОД (1918 РР. - ДО СЬОГОДЕННЯ)

Тема 1. Створення основ нової суспільно-економічної та політичної системи в Росії в ХХ – на початку ХХІ ст.

Жовтнева Революція та її наслідки. Радянська держава. Двовладдя. Розстановка політичних сил. Альтернативи розвитку. Кризи Тимчасового уряду. Розгром корніловщини. Підготовка і проведення більшовиками Жовтневого перевороту. Причини краху демократії і перемоги більшовиків. Передумови революції. Політична криза 1917 р. Більшовицький етап революції. Громадянська війна в Росії. Утвердження радянської влади. Брест: «революційний» вихід з війни. Політика «воєнного комунізму». Білі та червоні. Створення Радянської держави. Радянська Росія в міжвоєнний період. НЕП - Нова економічна політика. Утворення СРСР. Боротьба із так званими «Місцевими ухильниками». Боротьба за владу. Утвердження одноосібної влади Сталіна. Зовнішня політика СРСР у передвоєнні роки. Радянсько-німецький пакт і його наслідки. Початок другої світової війни. Приєднання до СРСР територій Східної Європи. Війна з Фінляндією.

Початок Великої Вітчизняної війни. Росія в часи другої світової війни. «Велика гра». Зрив планів блискавичної війни. Вирішальні битви. Корінний перелом у війні. Перемога антигітлерівської коаліції. Розгром Японії. Історія Росії в другій половині ХХ – початку ХХІ ст. Росія у повоєнні роки. Апогей сталінського тоталітаризму (1945-1953 рр.). Поляризація повоєнного світу і «холодна війна». Відбудова народного господарства країни. Посилення політичних та ідеологічних заходів. Нова хвиля репресій. Післясталінські десятиріччя. Хрущовська «відлига» (1953-1964 рр.). Боротьба за сталінську спадщину. ХХ з'їзд КПРС. Лібералізація політичного режиму. Економічний і соціальний розвиток. Зовнішня політика. СРСР в роки застою (1964-1985 рр.). Падіння Хрущова. Реформа 1965 р. і її провал Економіка дефіциту. Стагнаційних процесів у соціальній і політичній сферах. Формування духовної опозиції дисидентського руху. Зовнішня політика, розрядка і повернення до напруженості. Епоха «перебудови» (1985-1991 рр.). Спроби модернізації соціалізму («перебудова»). Перехід до зміни суспільного ладу. Серпневий путч і розпад СРСР. Закінчення «холодної війни». Розпад радянського блоку. Росія на шляху суверенного (1991-2001 рр.). Перехід до ринкових реформ. Політична криза 1993 р. Прийняття Конституції РФ. Перша Чеченська війна. Другий термін президентства Б. Єльцина і

поглиблення кризи. Друга Чеченська війна. Обрання Президентом В.В. Путіна. Зовнішня політика. Росія на початку XXI ст.

Тема 2. Історія Польщі у XX ст.

Виникнення регіональних центрів влади восени 1918 р. Діяльність Ю. Пілсудського. Польське питання на Паризькій мирній конференції 1919 р. Боротьба за кордони та їх міжнародно-правове визнання. Зобов'язання Польщі в галузі охорони прав національних меншин. Ризький мир 1921р. Польська економіка у 1919-1939 рр. Соціальна структура і динаміка її зміни. Реструктуризація промисловості. Роль національного та іноземного капіталів в індустріалізації. Аграрні реформи 1920 і 1926 рр. Польська економіка у роки великої кризи початку 30-х років. Політика "етатизму" в 30-і роки. Політичний розвиток в міжвоєнні роки. Діяльність Законодавчого сейму з формування основ парламентаризму. Мала конституція 1919 р. Березнева Конституція 1921 р. Вбивство президента Г. Нарutowича. Особливості партійно-політичної системи в 1922-1926 рр. Криза парламентської системи зразка 1921 р. Соціальні й національні конфлікт. Державний переворот Ю. Пілсудського у травні 1926 року і становлення авторитарного режиму «саначії». Режим і опозиція в 1926-1930 рр. Створення, діяльність і розгром «Центролева». «Брестські» вибори 1930 р. Наступ на політичні свободи. Квітнева конституція 1935 р. Режим без харизматичного лідера і його «декомпозиція».

Початок загальнонаціональної консолідації в 1938-1939 рр. Польща в системі міжнародних відносин в 1921-1939 рр. В орбіті французького впливу. Відносини з сусідами. Польща і Ліга націй. Політика «балансування» Пілсудського-Бека. Польща і план «східного Локарно». Польські концепції безпеки в другій половині 30-х років. Участь Польщі в розвалі Чехословаччини в 1938 р. Радянсько-німецький пакт про ненапад і Польща.

Польський народ в роки Другої світової війни. Польща між Німеччиною та СРСР. Формування польських органів влади в еміграції. Політика Німеччини на окупованих польських землях. Депортації поляків з возз'єднаних з СРСР західноукраїнських і західнобілоруських земель. Катинь. Рух Опору в країні і за кордоном. "Лондонська" та комуністична течії в Опорі. Звільнення Польщі в 1944-1945 рр. Історія Польщі у другій половині XX – початку XXI ст. Становлення радянської моделі політичної системи. Репресії. Конституція ПНР 1952 р. Масові виступи протесту в 1956 р. Політичні перетворення в другій половині 50-х - 60-і роки. Виступи інтелігенції і робітників у 1968 і 1970-1971 рр. Ера Е. Герека. Влада і суспільство в кризові моменти.

Створення «Солідарності» і боротьба за владу в 1980-1981 рр. Запровадження воєнного стану. Реформи 80-х років. «Круглий стіл» 1989 р. і його рішення. Сучасна Польща. Парламентські вибори 1989 Діяльність уряду Т. Мазовецького. Зміни в партійній системі. Формування парламентської системи правління. Мала Конституцією 1992 р. Становлення ринкової економіки. Конституція 1997 р.

Польща в системі міжнародних відносин після Другої світової війни. Місце Польщі в системі безпеки країн Центральної та Південно-Східної Європи. Рішення національного питання. Проблема польсько-німецького кордону та етапи її врегулювання. Польща у Варшавському договорі. Участь Варшави у розробці та реалізації концепції європейської безпеки і співробітництва в 70-і роки. Пошуки Польщею міжнародних гарантій безпеки після розпаду ОВД. Ідея регіональної безпеки. На шляху в «європейський дім» і НАТО. Східна політика Польщі. Культура, наука і освіта в ХХ ст. Розвиток Польщі на початку ХХІ ст.

Тема 3. Чеські землі в ХХ ст.

Утворення Чехословацької Республіки. Підйом національно-визвольного руху восени 1918 р. Революція 28 жовтня 1918 р. в Чехії. Мартинська декларація Словацького національного ради. Позиція німецького та угорського населення. Складання державних кордонів. Національний склад ЧСР. Теорія чехословакізму. Економічний розвиток ЧСР у міжвоєнний період. Диспропорції у рівні економічного розвитку регіонів. Аграрна реформа. Своєрідність інтеграції у світову економічну систему. Економічна криза кінця 20-х - початку 30-х років. Політичне життя в 1918-1938 рр. Конституційне устрій республіки. Система адміністративного управління. Перший досвід коаліційної системи влади. Формування політичної системи ЧСР. Перегрупування сил в робітничому русі і освіту КПЧ. Неформальні владні структури. «П'ятірка». Словацька народна партія. Партії чеських німців. Закон про захист республіки. Парламентські вибори 1925 р. Правління буржуазної коаліції. Рух словаків за автономію. Внутрішня політика уряду в роки світової економічної кризи початку 30-х років. Активізація правих сил і словацьких автономістів. Президентські вибори 1935 р. Судето-німецький рух. Заходи щодо захисту територіальної цілісності республіки в 1938 р Мюнхенський диктат великих держав. Друга республіка. Автономні Словаччина та Закарпатська Україна. Проголошення незалежності Словаччини в березні 1939 р. Окупація Чехії та Закарпатської України. Протекторат Богемія і Моравія.

Чехословаччина в системі міжнародних відносин в міжвоєнне двадцятиліття. Оформлення системи національної безпеки в 20-і роки. Відносини з сусідами. Союз з Францією. Мала Антанта. Радянсько-чехословацький зближення 30-х років. ЧСР і криза Версальської системи в 1938 р. Чехи і словаки в роки Другої світової війни. Економічна експлуатація протекторату та Словаччини Німеччиною. Участь Словаччини у війні. Рух Опору в протекторат, Словаччини. Центри еміграції. Чехословацькі військові підрозділи в Європі. Замах на Гейдріха. Чехословацько-радянську зближення.

Словацького національного повстання 1944 р. Створення національного фронту чехів і словаків. Кошицька програма 1945 р. Празьке повстання. Чеські землі в другій половині ХХ – початку ХХІ ст. Чехословаччина в 1945-1948 рр. Реалізація Кошицької програми національно- демократичних перетворень. Депортація німців. Поетапна націоналізація промисловості, фінансів і торгівлі. Заходи в аграрній сфері. Політична система Національного фронту. Парламентські вибори 1946 р. Уряд К. Готвальда. План Маршалла та ЧСР. Загострення політичної боротьби. Лютневий криза 1948 р.

Перебудова політичної системи. Відставка Е. Бенеша. Економічний розвиток соціалістичної Чехословаччини. Завершення націоналізації промисловості та сфери послуг. Виробнича кооперація сільського господарства. Перехід до планового ведення господарства. Допомога в індустріалізації країнам радянського блоку. Вирівнювання рівнів економічного розвитку Чехії та Словаччини. Стагнація економіки. Реформаторські тенденції 1960-х років. Повернення до централізованої системи управління економікою. Політичний розвиток Чехословаччини в 1948-1989 рр. Післялютневі соціальні та політичні перетворення. Репресії. З'їзд письменників 1956 р. Симптоми кризи влади.

Конституція ЧССР 1960 р. Боротьба за лібералізацію суспільно-політичного життя. Рух за реформи в Словаччині. Розкол у керівництві КПЧ. «Програма дій» КПЧ. «Маніфест 2000 слів». Тиск країн Варшавського договору на Чехословаччину. Військова інтервенція 1968 р. Московський протокол. Реакція чехів і словаків на вторгнення. Перетворення ЧРСП на федеративну державу чехів і словаків. Наступ на реформаторів. «Уроки кризового розвитку». Р. Гусак і курс на «реальний соціалізм». Діяльність опозиції в країні і в еміграції. Хартія-77. Репресії проти дисидентів. Рух за права людини. Реформи кінця 80-х років. Листопадові подіях 1989 р. «Громадянський форум» і «Громадськість проти насильства». Кінець «режиму нормалізації».

Чехословаччина в 1989-1992 рр. Парламентські вибори 1990 р. Формування коаліційної системи влади. Зміна характеру федерації. Розпад ЧСФР. Соціально-економічна і політична життя Чеської республіки після 1992 р. Словацька республіка на сучасному етапі розвитку. Чехословаччина в системі міжнародних відносин після другої світової війни. Включення ЧСР в систему безпеки країн ЦЮОВЕ. Участь в ОВС та РЕВ.

Нормалізація чехословацько-німецьких відносин у 70-і роки. Інтеграція Чеської республіки в ЄС і НАТО. Участь ЧР і СР в регіональних організаціях. Культура, наука і освіта в ХХ ст. Шкільна система. Освіта. Досягнення природничих і технічних наук. Історичні центри. Внесок у світову культуру К. Чапека та Я. Гашека. Образотворче мистецтво. Національна кінематографія. Освіта, наука, мистецтво в 50-ті - 90-ті роки. Чехословацька Академія наук і її діяльність. Офіційне і реформаторське напрями в науці та мистецтві. В. Гавел. Дисиденти.

Тема 4. Історія словацьких земель у ХХ ст.

Приєднання Словаччини до Чехії. Динаміка розвитку Чехословаччини у 20-ті роки. Світова економічна криза та її наслідки для країни. Мюнхенська змова. Виникнення «незалежної» Словацької республіки. Захоплення влади компартією та початок «соціалістичного будівництва». «Празька весна». «Політика нормалізації» й розгортання громадського опозиційного руху. «Оксамитова революція». Утворення незалежної Словаччини. Сучасна Словаччина та особливості її розвитку.

Тема 5. Південно-слов'янські народи в першій половині ХХ ст.

Південнослов'янські народи Австро-Угорщини. Південно-слов'янський комітет. Корфська декларація 1917 р. Національно-визвольний рух південнослов'янських народів Австро-Угорщини в 1917-1918 рр. Прорив Салонікського фронту і крах монархії Габсбургів. Народне віче в Загребі. Проголошення Держави словенців, хорватів і сербів (жовтень 1918 р.). Південно-слов'янські народи у міжвоєнний період. Політичний розвиток Королівства сербів, хорватів і словенців (СХС) з 1 грудня 1918 по 1928 рр. Утворення унітарної держави південно-слов'янських народів.

Складання політичної системи. Парламентські вибори 1920 р. Заборона КПЮ. Видовданська Конституція 1921 р. Міжнаціональні відносини. Сербсько-хорватське протистояння. Створення Селянсько-демократичної коаліції в Хорватії. Вбивство С. Радича. У пошуках політичної стабілізації (1929-1941 рр.). Державний переворот 1929 р. і встановлення королівської диктатури. перейменування держави до Королівства Югославія.

Адміністративна реформа. Октройована конституція. Вбивство короля Олександра. Ослаблення диктатури. Сербсько-хорватську угоду 1939 р. Березневий державний переворот 1941 р. Економіка Югославської держави в міжвоєнний період. Аграрна реформа. Досягнення і труднощі господарської інтеграції. Руйнівні наслідки економічної кризи кінця 20-х - початку 30-х років.

Югославія в системі міжнародних відносин у міжвоєнний період. Південнослов'янське питання на Паризькій мирній конференції 1919 р. профранцузьські зовнішньополітична орієнтація. Участь у створенні Малої Антанти. Нормалізація відносин з Болгарією в 1923 р. Протиріччя між південнослов'янськими державами та Італією. Участь у Балканському пакті. Південні слов'яни у 1939-1950 рр. Переорієнтація зовнішньої політики у другій половині 30-х - початку 40-х років. Підписання Троїстого пакту в березні 1941 р. Укладення договору про дружбу і ненапад з СРСР.

Південнослов'янські народи в роки Другої світової війни. Агресія Німеччини, Італії, Болгарії та Угорщини проти Югославії в 1941 р. Розділ країни. Незалежна держава Хорватія (А. Павелич). Початок руху Опору: партизани І. Броз Тіто і четники Д. Михайловича. Діяльність комуністів на звільнених територіях. Створення Антифашистського віче народного визволення Югославії (АВНОЮ). Друга сесія АВНОЮ (1943 р.) і проголошення федерації. Боротьба за її міжнародне визнання. Звільнення країни. Югославія в перші повоєнні роки. Перемога сил комуністичної орієнтації. Соціально-економічні та політичні перетворення. Конституції 1946 р і закріплення федеративного устрою Югославії. Зовнішньополітичні ініціативи: плани Балканської федерації, Трієст. Радянсько-югославський конфлікт 1948 р. Ізоляція Югославії країнами соціалістичної орієнтації. Розробка та реалізація моделі самоуправлінського соціалізму. Конституційний закон 1953 Політичні репресії. Справа М. Джіласа.

Тема 6. Південно-слов'янські народи в другій половині ХХ ст.

Політичний розвиток Югославії в 50-ті - на початку 70-х років. Конституція 1963 р. Перейменування ФНРЮ в СФРЮ. Зміни в організації та діяльності вищих органів державної влади. Боротьба в керівництві Союзу комуністів Югославії. Справа А. Ранковича. Реформи 60-х років. Студентські заворушення 1968 Події в Хорватії в 1971 р Конституція 1974 X з'їзд СКЮ. Наростання соціально-економічних труднощів і міжнаціональних протиріч в середині 70-х - початку 90-х років. Післятітовська Югославія. Міжнаціональний конфлікт в Косово. Зростання економічної і політичної

роз'єднаності суб'єктів Югославської федерації. Лібералізація політичної системи СФРЮ в кінці 80-х років. Багатопартійність і вільні вибори.

Проголошення незалежності союзними республіками і розпад Югославської федерації. Югославія в системі міжнародних відносин в 1945 - наприкінці 1980-х рр. Участь у створенні системи безпеки країн Центральної та Південно-Східної Європи. Югославія і Комінформбюро. Зовнішньополітичні аспекти радянсько-югославського конфлікту. Відносини ФНРЮ із Заходом в кінці 40-х - початку 60-х років. Нормалізація відносин з СРСР і його союзниками. Югославія і рух неприєднання. Югославія та РЕВ. Республіки Боснія і Герцеговина, Македонія, Словенія, Союзна республіка Югославія, Хорватія. Внутрішньополітичні, міжнаціональні та зовнішньополітичні чинники розвитку нових держав. Дейтонські угоди 1996 р.

Культура, наука і освіта в ХХ ст. Введення обов'язкової шкільної освіти. Університети та Академії наук. Розвиток національних літератур. Живопис. Архітектура. Внесок російських емігрантів в культуру міжвоєнної Югославії. Модернізація освітньої системи після другої світової війни. Створення та розвиток академічної науки. Література. Образотворче мистецтво та архітектура. Зміни в способі життя

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
СЛОВ'ЯНСЬКІ НАРОДИ У ПЕРІОД ПЕРЕХОДУ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ЄВРОПИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.						
Тема 1. Російська імперія в період 1860 – 1917-х рр.	20	4	6			10
Тема 2. Польща у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.	18	4	4			10
Тема 3. Чеські землі та Словаччина у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.	18	4	4			10
Тема 4. Сербія та Чорногорія у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.	18	4	4			10
Тема 5. Болгарія та Македонія в 1878 – 1912 рр. Балканські війни.	18	4	4			10
Тема 6. Південнослов'янські землі під владою Австро-Угорщини	18	2	6			10
Тема 7. Слов'янські народи в Першій світовій війні	8	2	2			4
	2				2	
Усього годин за І семестр	120	24	30		2	64
СЛОВ'ЯНСЬКІ КРАЇНИ У НОВІТНІЙ ПЕРІОД (1918 РР. - ДО СЬОГОДЕННЯ)						
Тема 1. Створення основ нової суспільно-економічної та політичної системи в Росії в ХХ – на початку ХХІ ст.	18	4	6			8
Тема 2. Історія Польщі у ХХ ст.	20	4	4			12
Тема 3. Чеські землі в ХХ ст.	20	4	4			12
Тема 4. Історія словацьких земель у ХХ ст.	20	4	4			12
Тема 5. Південно-слов'янські народи в першій половині ХХ ст.	20	4	6			10
Тема 6. Південно-слов'янські народи в другій половині ХХ ст.	20	4	6			10
	2				2	
Усього годин за ІІ семестр	120	24	30		2	64
Усього годин за рік	240	48	60		4	128

7.3. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Російська імперія в період 1860 – 1917-х рр.	4
2	Польща у другій половині XIX – на початку XX ст.	4
3	Чеські землі та Словаччина у другій половині XIX – на початку XX ст.	4
4	Сербія та Чорногорія у другій половині XIX – на початку XX ст.	4
5	Болгарія та Македонія в 1878 – 1912 рр. Балканські війни.	4
6	Південнослов'янські землі під владою Австро-Угорщини	2
7	Слов'янські народи в Першій світовій війні	2
8	Створення основ нової суспільно-економічної та політичної системи в Росії в XX – на початку XXI ст.	4
9	Історія Польщі у XX ст.	4
10	Чеські землі в XX ст.	4
11	Історія словацьких земель у XX ст.	4
12	Південно-слов'янські народи в першій половині XX ст.	4
13	Південно-слов'янські народи в другій половині XX ст.	4
Разом		48 год.

7.4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Російська імперія в період 1860 – 1917-х рр.	6
2	Польща у другій половині XIX – на початку XX ст.	4
3	Чеські землі та Словаччина у другій половині XIX – на початку XX ст.	4
4	Сербія та Чорногорія у другій половині XIX – на початку XX ст.	4
5	Болгарія та Македонія в 1878 – 1912 рр. Балканські війни.	4

6	Південнослов'янські землі під владою Австро-Угорщини	6
7	Слов'янські народи в Першій світовій війні	6
8	Створення основ нової суспільно-економічної та політичної системи в Росії в XX – на початку XXI ст.	4
9	Історія Польщі у XX ст.	4
10	Чеські землі в XX ст.	4
11	Історія словацьких земель у XX ст.	6
12	Південно-слов'янські народи в першій половині XX ст.	6
13	Південно-слов'янські народи в другій половині XX ст.	6
Разом		60 год.

7.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Російська імперія в період 1860 – 1917-х рр.	10
2	Польща у другій половині XIX – на початку XX ст.	10
3	Чеські землі та Словаччина у другій половині XIX – на початку XX ст.	10
4	Сербія та Чорногорія у другій половині XIX – на початку XX ст.	10
5	Болгарія та Македонія в 1878 – 1912 рр. Балканські війни.	10
6	Південнослов'янські землі під владою Австро-Угорщини	10
7	Слов'янські народи в Першій світовій війні	4
8	Створення основ нової суспільно-економічної та політичної системи в Росії в XX – на початку XXI ст.	8
9	Історія Польщі у XX ст.	12
10	Чеські землі в XX ст.	12
11	Історія словацьких земель у XX ст.	12
12	Південно-слов'янські народи в першій половині XX ст.	10
13	Південно-слов'янські народи в другій половині XX ст.	10
Разом		128 год.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Андрущенко І., Андрущенко Б., Шумлянська Н. Історія Польщі. Київ: Арій, 2017. 144 с.
2. Барвінська П.І. Історія СРСР. Навчально-методичний посібник. Одеса, 2016. 136 с.
3. Блек Дж. Історія світу від найдавніших часів до сьогодення; пер. з англ. О. Буйлова. Х.: Віват, 2021. 256 с.
4. Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. 346 с.
5. Вітенко М. Д. Історія Чехії: Навчально-методичний посібник для студентів. Івано-Франківськ. 2016. 40 с.
6. Жихарєва Т.Л., Плиско Л.М. Історія Російської держави: навч. посіб. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2012. 580 с.
7. Історія країн світу та міжнародні відносини в Новий час : навчально-методичний посібник / за заг. ред. проф. Й.М. Шкляжа. Миколаїв : Іліон, 2014. 648 с.
8. Нариси історії Чехії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Зінько Ю. А., Калитко С. Л., Кравчук О. М., Поп І. І. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД». 2017. 464 с.
9. Невілл Ф. Історія Балкан. Болгарія, Сербія, Греція, Румунія, Туреччина. Від становлення держави до Першої світової війни. Лондон. 2018. 320 с.
10. Орлов А. С., Георгієв В. А., Георгієва Н.Г., Сивохина Т. А. Хрестоматія з історії Росії з найдавніших часів до наших днів. Навчальний посібник. Москва: «Проспект», 2003. 589 с.
11. Польща у кінці ХІХ - першій половині ХХ століття: Колективна монографія / гол. редактор Горохівський П. І. Умань: ПВКП АЛІМІ, 2018. 308 с.
12. Рудько С. Історія Центрально-Східної Європи. Острог. 2011. 220 с.
13. Священко З. Історія Росії ХVІІІ - початку ХХ століття : Навч. посіб. Умань: ПП Жовтий О.О, 2012. 558 с.
14. Цехмістро Н.Я. Історія слов'янських народів. Полтава. 2012. 245 с.
15. Червінський М. Хорватія. Історія, культура, ідеї. Краків. 2020. 234 с.

16. Яровий В.І. Хрестоматія з історії західних і південних слов'ян (Нова доба): Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавець Олег Філюк, 2016. 348 с.
17. Александр А. Л. История Срба I. Белград: АТЦ, 2017. 420 с.
18. Bushkovitch Paul A Concise History of Russia. New York: Cambridge University Press, 2012. 518 p.
19. Frederick B. Chary The History of Bulgaria. Westport: ABC-CLIO, 2011. 210 p.
20. Kappeler A. The Russian Empire. A Multi-ethnic History. London: Routledge, 2001. 480 p.
21. Kučera Martin. Kultura v českých dějinách 19. století: ke zrodu, genezi a smyslu avantgard. Praha: Academia, 2011. 619 s.
22. Hlavačka M. České země v 19. století. Proměny společnosti v moderní době. Praha: Historický ústav, 2016. 476 s.
23. Harris R. Dubrovnik: A History. Saqi, 2006 p. 504 p.
24. Klápště J., Šedivý I. Dějiny Česka. 1.vyd. Praha: NLN, 2019. 349 s.
25. Ławniczak A. Krótka historia polskiego sformalizowanego konstytucjonalizmu. Wrocławsko-Lwowskie Zeszyty Prawnicze, 2016. № 7. S. 21-37.
26. Pánek J, Tůma O. A History of the Czech Lands. Prague: Karolinum Press, 2019. 650 p.
27. Riasanovsky N., Steinberg M.D. A History of Russia. Oxford University Press, Oxford, 2011. 752 p.
28. Sebag Montefiore S. The Romanovs: 1613–1918. Knopf Doubleday Publishing Group, 2016. 784 p.
29. Stallaerts R. Historical dictionary of Croatia. The scarecrow press. 2010. 452 p.
30. Stroynowski A. Poszukiwanie łagodnej rewolucji Sejmu Wielkiego. Przegląd Nauk Historycznych. 2017. No. 16. P. 429–443.

Додаткові:

1. Алексієвець М. Слов'янські народи Центральної та Південно-Східної Європи: утвердження незалежних держав у міжвоєнні роки (1918–1939 рр.). Україна–Європа–Світ. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2009. Вип. 2. С. 26-32.
2. Бремер Т. Церква та імперія. Нариси історії російського православ'я. К.: Дух і літера, 2018. 264 с.

3. Віднянський С. Новітня історія країн Центрально-Східної Європи у наукових працях співробітників Інституту історії України НАН України. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 2012. Вип. 21. С. 9-36.
4. Гайдай Д. Ю. Становлення незалежної Чорногорії: у пошуках ідентичності. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2014. Вип. 4-5. С. 377-392.
5. Дильонгова Г. Історія Польщі, 1795-1990. Київ: Києво-Могилянська акад., 2007. 239 с.
6. Дячок В.В. Польська та українська еліти в умовах Другого поділу Речі Посполитої. VIII Ukrainian-Polish Scientific Dialogues: Conference Proceedings. International Scientific Conference. 2019. С. 41-44.
7. Земовіт Щ. Республіка перемагає. Альтернативна історія Польщі. Краків: Знак Горизонт. 2013. 280 с.
8. Каппелер А. Нерівні брати. Українці та росіяни від середньовіччя до сучасності; пер. з нім. Чернівці: Книги – XXI, 2018. 320 с.
9. Кравчук О. Європейська ідея Томаша Масарика. Проблеми слов'язознавства. 2013. Вип. 62. С. 47-57.
10. Кравчук О. Національна політика президента Чехословаччини Т. Г. Масарика у другій половині 1920-х рр. Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи. 2017. Вип. 6. С. 318-333.
11. Кріль М. М. Історія країн Центрально-Східної Європи (кінець ХХ - початок ХХІ ст.). Київ : Знання, 2008. 284 с.
12. Литвин М.Р. Коротка історія Польщі: інструмент формування національної пам'яті. Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. 2019. Вип. 12. С. 209-211.
13. Пенчев А. Чудова книга про болгарських правителів. Софія: ПАН, 2013. 240 с.
14. Плохій С. Загублене царство. Історія «Русского мира» з 1470 року до сьогодні / пер. з англ. Харків: Фоліо, 2019. 308 с.
15. Філатова О. Поділи Речі Посполитої. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Серія: Історичні науки. 2019. Вип. 5. С.104-177.
16. Снайдер Т. Криваві землі: Європа поміж Гітлером та Сталіним: монографія / Тимоті Снайдер. Київ: Грані-Т, 2011. 448 с.
17. Суля В. Юзеф Підсудський. К., 2018. 528 с.
18. Україна-Русь vs Московія: настільна книга. Навчальний посібник. Крамар С.І. Хмельницький: ТЗОВ «Поліграфіст», 2019. 240 с.
19. Иречек К. История на българите. Софія: Исток Запад, 2015. 936 с.
20. Šedomir Antić. The history of Serbia. Copyright: Laguna, 2018. 280 с.

21. Dariusz B., Maciej L., Tomasz B. Ilustrowane dzieje Polski. Poznań: Publicat, 2008. 131 p.
22. Eskridge-Kosmach A. The Russian-Turkish War of 1877–1878 and the Attitude of Russian Society (Based on Memoirs, Diaries, and the Epistolary Heritage of Contemporaries). The Journal of Slavic Military Studies. 2016. P. 29.
23. Szczerek Ziemowit. Rzeczpospolita zwycięska. Alternatywna historia Polski. Kraków: Znak Horyzont, 2013. 280 p.
24. Topolski Jerzy. Historia Polski. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie sp. Z o.o., 2015. 435 p.
25. The Peaks of the Balkans Trail (Through Prokletije). Cicerone Press Limited. 2017. 165 p.

Інформаційні ресурси:

1. Інститут історії України НАН України: <http://www.history.org.ua>.
2. Інститут археології Національної Академії наук України: <http://www.iananu.kiev.ua>
3. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України: <http://www.ipiend.gov.ua>.
4. Європейська історія – <http://library.byu.edu/~rdh/>.
5. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua>.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

1. Робоча початкова програма курсу.
2. Опорні конспекти лекцій.
3. Навчальні аудиторії, які обладнані для проведення лекційних і семінарських занять.
4. Аудіовізуальні, технічні і комп'ютерні засоби навчання: комп'ютери, мультимедійний проектор, екран.
5. Ілюстративні матеріали;
6. Набір схем та таблиць, що відображають основні параметри регіонів світу.